

Dokument nr. 8:67.

(1998-99)

Forslag fra stortingsrepresentantene Ursula Evje, Carl I. Hagen og Ulf Erik Knudsen om endring i lov av 14. juni 1985 nr. 73 om tilskot til private grunnskular og private skular som gjev vidaregåande opplæring (privatskulelova).

Til Odelstinget.

Bakgrunn

Norge har lange tradisjoner med hensyn til at det offentlige har påtatt seg et ansvar for den generelle folkeopplysningen. Disse tradisjonene har gitt seg utslag i den lovfestede opplæringsplikt som vi kjenner i dag.

Imidlertid skal det bemerkes at det er lange tradisjoner med hensyn til foreldrenes overordnede ansvar for egne barn. Disse tradisjonene er i dag nedfelt i lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven). I § 30 fastsettes innholdet i foreldreansvaret slik:

«Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret (jf. §§ 34 til 37). Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensane som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov.

Dei som har foreldreansvaret er skyldige til å gi barnet forsvarleg oppseding og forsyting (jf. § 51). Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad.

Barnet må ikkje bli utsatt for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller den psykiske helsa blir utsett for skade eller fare.

Om retten til å ta avgjerd for barnet i økonomiske tilhøve gjeld reglane i verjemålslova 22. april 1927 nr. 3.»

Foreldrene har, også ifølge lovgiver, hovedansvaret for sine barns opplæring.

Skolen er et supplement og en hjelp for foreldrene til å ivareta opplæringsplikten etter opplæringsloven i forhold til det enkelte barn.

Ovennevnte danner således grunnlaget for den norske skole. Denne historiske tradisjon binder sammen skolelovgivningen alt fra den første skoleloven av 1739 og frem til i dag, med den nye opplæringsloven som trer i kraft 1. august 1999.

Det lovfestede foreldreansvaret gjelder fra barnets fødselstidspunkt og helt til barna selv får ansvaret for sin egen opplæring, jf. barneloven § 32:

«Barn som har fylt 15 år, avgjer sjølv spørsmål om val av utdanning og om å melde seg inn i eller ut av foreiningar.»

Det er forsøkt lagt inn i opplæringsloven en balanse mellom foreldreansvaret på den ene side og samfunnets oppgaver utøvd av stat, fylke og kommune, på den annen side. Foreldrene kan bestemme innholdet i barnas oppdragelse og opplæring. Men staten skal kontrollere at opplæringen holder den av det offentlige ønskede kvalitet. En veloverveiet balanse mellom foreldreansvar og barnets behovet for opplæring er også i overensstemmelse med internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til (Unesco konvensjonen av 1960, FNs menneskerettighetserklæring fra 1948 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon fra 1950). Hovedtyngden av de ratifiserte internasjonale avtalene om mennesker og grunnleggende rettigheter er nå også inkorporert i norsk rett.

Enkelte synes å være av den oppfatning at de fleste foreldre helt eller delvis delegerer foreldreansvaret over til staten, ved at de ukritisk overlater sine barn til en offentlig skole, eiet og drevet av den enkelte kommune. Et beskjedent antall foreldre velger imidlertid å benytte andre tilbud, som for eksempel private skoler eller hjemmeundervisning. Som informasjon kan nevnes at i skoleåret 1997/98 gikk ca. 1,6 pst. av alle barn i opplæringspliktig alder i private grunnskoler. Over 98 pst. eller ca. 550 000 barn benyttet seg av det offentlige tilbud gitt ved ca. 3 200 offentlige grunnskoler (Statistikk fra KUF, 1999).

De ytterst få private grunnskolene som blir godkjent, får statstilskudd etter privatskoleloven av 1985. Privatskoleloven regulerer stramt hvilke kriterier som kan legges til grunn for godkjenning. Som eksempel kan nevnes; alternativ pedagogikk og livssyn.

Det er et for mange urimelig krav etter denne lov at skoler må tilslutte seg et spesielt livssyn eller en

spesiell pedagogisk lære for å være berettiget til godkjenning og statstilskudd. Gjeldende lov om private skoler kan dermed sies å være diskriminerende. I dag godkjennes kun kristne private skoler, Montessori-skoler og Steiner-skoler. Retten og muligheten til å få godkjenning og statsstøtte til å drive private skoler må bygge på prinsippet om likebehandling.

Opplæringsplikten

Den norsk skole bygger på prinsippet om opplæringsplikt. Det vil si at det enkelte barn er pliktig til å ta imot opplæring innenfor en av det offentlige definert ramme. Opplæringsplikten må ansees oppfylt når barnet har tilegnet seg kunnskap som tilfredsstiller dette krav. Dette betyr således at det ikke er en plikt for det enkelte barn å motta opplæringen i en offentlig drevet skole. Skoleplikt er således ikke et innført prinsipp i Norge. Denne sondering mellom plikt til å motta opplæring og plikt til å gå i offentlig skole går også klart frem av den nye opplæringsloven. I loven § 2-1 første ledd er det slått fast at:

«Barn og ungdom har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til offentlig grunnskoleopplæring i samsvarende med denne lova og tilhørende forskrifter. Plikten kan ivaretaast gjennom offentlig grunnskoleopplæring eller gjennom anna tilsvarende opplæring.»

Som det går frem av opplæringsloven, er det intet holdepunkt for at plikt til grunnskoleopplæring for alle barn er endret til skoleplikt. Retten til opplæring må altså ikke nødvendigvis ivaretaes gjennom den offentlige grunnskole. Retten kan også gis som tilsvarende/likeverdig undervisning. Den tilsvarende grunnskoleopplæring i private skoler er således likestilt med grunnskoleopplæringen i de offentlige skoler.

Retten til tilsvarende undervisning i private skoler må være en likeverdig rett for alle barn, uavhengig av foreldrenes religion, opprinnelse, bosted eller økonomi. Forskjellsbehandling basert på et overordnet mål om at bare skoler med godkjent alternativt livssyn eller snevert avgrensede pedagogisk alternativ, blir på det nåværende tidspunkt godkjent og får statsstøtte etter privatskoleloven. Dette overordnede mål bryter således med den frihet som er et bærende prinsipp for norsk skolelovgivning siden 1739. Denne klare forskjellsbehandling kan vanskelig være i overensstemmelse med de ovennevnte ratifiserte internasjonale konvensjoner og avtaler som Norge har pålagt seg selv å følge opp i praksis.

Privatskoler og økonomi

Privatskoleloven gir godkjente private skoler dekning av den enkelte skoles driftsutgifter med 85 pst. Dekningen tilsvarer 85pst. av beregnede gjennomsnittlige driftsutgifter ved de offentlige grunn-

skoler. Ergo ytes det således ikke 85 pst. av den reelle regnskapsmessige kostnad ved de respektive private skoler. De private skolene drives følgelig etter en lavere sats enn det som kan sies å være gjeldende for de offentlige skoler.

De private skoler må i motsetning til de offentlige skoler selv dekke inn sine investeringskostnader. Investeringskostnadene er fra tilskuddsmyndighet beregnet å skulle tilsvare ca. 20 pst. av driftsutgiftene (A. Nicolaisen Steinerskoleforbundet i Aftenposten 9. juni 1999). Konsekvensen av tilskuddsberegningen blir i realiteten at de private skolene bare får godtgjort ca. 65 pst. av de reelle kostnader fra staten.

Ved oppstart av ny godkjent privat skole kan det se ut som om kommunenes rammetilskudd reduseres med kr 28 603 (1997-98) pr. barn som går i privatskole. Dette gjøres for at staten ikke skal gi kommunen dobbelt finansiering for disse elevene, både som statstilskudd til privat skole og som rammetilskudd til den offentlige skole. Imidlertid er det verdt å merke seg at det samlede beløp for trekk i rammetilskudd for elever i alle landets private skoler, påny blir fordelt av staten med et likelydende beløp til alle elever i den offentlige grunnskole. I realiteten betyr dette at kommuner med private skoler får samlet sett større dekning fra staten til drift av skolen enn dersom alle kommunens elever hadde valgt å gå i den offentlige skolen. Det blir således svært feilaktig, når enkelte med tyngde hevder, at godkjenning av private skoler medfører en utarming av den offentlige kommunale skole. Rammetilskuddet fra staten pr. elev i offentlige skoler i kommuner hvor det opprettes private skoler vil ikke synke, men tvert imot øke.

Det er på sin plass å gjøre oppmerksom på at det er betydelig uro basert på usikkerhet i kommuner på grunn av et tilbakevendende fenomen med nedleggelse av truede skoler. Flere grendeskoler i landet, f.eks. i Osterøy kommune i Hordaland har erfart denne situasjonen gjennom flere år. Foreldre har søkt om å få opprettholde grendeskolene som private, foreldrestyrte skoler med en lokalt forankret pedagogikk og dugnadsprinsipp. Søknadene om nye privatskoler som pedagogiske alternativer har departementet til nå, avslått. Det er sterkt beklagelig at private skoler som kan drive godt, engasjert og økonomisk forsvarlig ikke får godkjenning med tilskott fra staten. Det synes motstridende når adskillig dyrere offentlige skoler med omtrent samme elevgrunnlag, finansiert etter reglene for drift av offentlige grunnskoler skal være økonomisk truet?

For øvrig kan bemerkes at i internasjonal sammenheng er den offentlige norske skole kostnadsmessig på verdenstoppen. Likevel er denne offentlige skolen resultatmessig nedadgående og for tiden i et internasjonalt midt-skikt (jf. flere OECD-rapporter).

Sverige og Danmark

Vi skal ikke lengre enn til våre nærmeste nabo-land Sverige og Danmark for å finne en annen privat-skole- eller friskole ordning som det der heter. I Sverige har man: «Förordningen (1996:1206) om friskoler» og i Danmark «Lov om friskoler og private grundskoler m.v.» fra 1998.

I begge disse landene er det mulig å drive friskoler med en godkjenningsordning og finansiering som er forholdsvis lik den norske. Men danske og svenske friskoler er ikke forbeholdt de med et spesielt livssyn eller de som tilslutter seg noen spesielle pedagogiske ideologier. Friskolene i Sverige og Danmark er ikke diskriminerende, de er for alle.

Framtidens kunnskapskrav

Vi lever i en tid hvor IT-teknologiens innflytelse på kunnskapen akselerer. Samtidig har vi en økende internasjonalisering og globalisering. Dette tilsier at ikke bare landets økonomi men også landets skole må være åpen og utadvendt. Tiden krever mer frihet og mangfold også når det gjelder skole. Det byråkratiserte og sentraliserte statsskolesystem vi har i Norge i dag er for innadvendt og tungstyrt til å følge med i kunnskapsutviklingen og den alminnelige internasjonale skoleutvikling. I samsvar med den faktiske kunnskapsutvikling ønsker mange foreldres derfor å sende barna sine på frie private skoler. Det er derfor direkte bakstreversk å innskrenke retten til frie private skoler. Det er som den tidligere danske sosialdemokratiske utdanningsminister, nå EU-politiker Ritt Bjerregaard sier; at en god offentlig skole ikke bør være redd for konkurranse av friskolene. I Danmark er det i det alt vesentlige enighet om at de 12 pst. friskoler har hatt en positiv innvirkning også på den offentlige danske skole.

Ved å gi private og offentlige skoler den samme finansiering og som bl.a. i Danmark og Sverige, og sette nasjonale krav til progresjon i kjernefag som norsk, engelsk, matematikk og deler av naturfaget og samfunnsfag, vil likeverdighetsprinsippet i norsk skole bli beholdt. Samtidig vil skolen bli friere, mer mangfoldig, åpen og fleksibel.

Da blir norsk skole også mer internasjonalt orientert. På denne måten vil en også kunne høyne kvaliteten i den offentlige norske skole.

Konklusjon

Målet med lovforslaget er å høyne kvaliteten i norsk skole. Derfor må vi få en privatskolelov som ikke forskjellsbehandler på bakgrunn av et ønske om et spesielt livssyn eller en spesiell pedagogisk lære slik som i dag. Vi vil også rette opp den negative økonomiske forskjellsbehandling av private skoler i forhold til offentlige skoler i dagens lov. Dette gjøres ved at godkjente private skoler som i dag bare får

dekket 85 pst. av sine driftsutgifter og ikke får dekket investeringsutgifter etter forslag blir økonomisk likestilt med de offentlig eide og drevne skoler. Det foreslåes at dekningen av driftsutgiftene til private skoler fra staten blir 100 pst. Det foreslåes videre at de private skoler, når det gjelder investeringstilskudd fra staten, ikke skal komme dårligere ut enn de offentlige skoler.

På bakgrunn av ovennevnte foreslåes følgende endringer i lov av 14. juni 1985 nr. 7:

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

A.

Vedtak til lov om endringer i lov av 14. juni 1985 nr. 73 Om tilskot til private grunnskular og private skular som gjev vidaregåande opplæring (privatskulelova).

I.

I lov av 14. juni 1985 nr. 73 om tilskot til private grunnskular og private skular som gjev vidaregåande opplæring (privatskulelova) gjøres følgende endringer:

§ 3 skal lyde:

For å bli godkjend med rett til tilskot etter denne lova må skulen *gje ei undervisning som oppfyller plikten til grunnskoleopplæring og vidaregåande opplæring i opplæringslova på ein måte som er likeverdig med opplæringa gitt i offentlege skular.*

§ 26:

Tilskotsregel nr. 3, andre setning, skal lyde:

100 pst. av dei driftsutgifter som kjem inn under tilskotsgrunnlaget vert dekkja ved statstilskot.

Tilskotsregel nr. 4, litra a, første setning, skal lyde:

100 pst. av dei utgiftene som kjem inn under tilskotsgrunnlaget vert dekkja av staten.

Tilskotregel nr. 6, andre ledd, første setning, skal lyde:

100 pst. av dei driftsutgiftene som kjem inn under tilskotsgrunnlaget, vert dekkja ved statstilskot.

Tilskotsregel nr. 7, andre ledd, første setning, skal lyde:

Skulane får tilskot av staten med *100 pst.* av vanlege driftsutgifter til all godkjend undervisning som går inn under lov 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen.

Tilskotsregel nr. 8, andre ledd, første setning, skal lyde:

Skulane får statstilskot med *100 pst.* av vanlege driftsutgifter til all godkjend undervisning som går inn under lov av 13. juni 1969 nr. 24 om grunnskolen.

Tilskotsregel nr. 8, tredje ledd, skal lyde:

Skulane får statstilskot med *100 pst.* til skyss og innløsning.

Tilskotsregel nr. 9, andre ledd, skal lyde:

Godkjente skular som gjev vidaregåande opplæring for norske born / ungdomar i utlandet får statstilskot med *100 pst.* av ein normalsats pr. elev.

Tilskotsregel nr. 10, ny litra c skal lyde:

Tilskotet vert rekna ut på grunnlag av ein normalsats pr. elev. Ved utrekninga av normalsatsen, skal dei gjennomsnittlege utgiftene i den offentlege skulen til dei typer utgifter som går inn i tilskotsgrunnlaget, leggjast til grunn.

II.

Lova trer i kraft straks.

B.

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til ny lovhjemmel, slik at godkjente private skoler likestilles med offentlige skoler ved finansiering av investeringer. De godkjente private skolene skal ikke komme økonomisk svakere ut enn offentlige skoler.

15. juni 1999.